

AINU

ZNACZY CZŁOWIEK

Pamela Herot

Niektórzy ludzie wierzą w istnienie starożytnej rasy bardzo małych ludzi, którzy zamieszkiwali tereny Hokkaido przez długie stulecia.

Nazywano ich Koropokkuru. Żyli w harmonii z przyrodą. Byli ludem uprzejmym i spokojnym. Ich mottem była wielka prostota. Kiedy na ich tereny zaczęli napływać inni ludzie, Koropokkuru musieli się ukryć, żeby przeżyć. Woleli pozostać poza zasięgiem wzroku i zamieszkali pod liśćmi lapieżnika japońskiego, którego nie brakowało na ich terenie. Stali się duchami natury dla równocześnie rozwijającej się kultury Ainu.

Nazwa Koropokkuru nadana przez Ainu jest tradycyjnie analizowana jako trójdzielny związek *kor* lub *koro* (roślina lapieżnika), *pok* (poniżej) i *kur* lub *kuru* (osoba) i interpretowana jako *ludzie pod liśćmi lapieżnika*.

Koropokkuru utrzymywali dobre stosunki z Ainu i wysyłali im jelenie, ryby i inną zwierzynę oraz wymieniali z nimi towary. Jednak nie lubili być widziani, więc ukradkiem dokonywali dostaw pod osłoną nocy.

Jednakże pewnego dnia nastąpiło nowe zagrożenie dla ludzi pod liśćmi lapieżnika. Rozwój cywilizacji Japończyków, budowy miast i dróg, wycinka lasów oraz niszczenie pól lapieżnika spowodowały powolne obumieranie legendy, ale także kultury Ainu, którzy byli jej jedynymi spadkobiercami.

Słowo *Ainu* oznacza dosłownie człowiek, ludzie. Generalnie odnosi się do dobrych ludzi. Termin ten jest również używany jako zwrot grzecznościowy do mężczyzn. Żony mówią tak do mężów, oraz dzieci do ojców. Żeby być *Ainu*, osoba musi mieć pewne cechy charakterystyczne- odwagę, zręczność, elokwencje i zdolność do ciężkiej pracy. *Ajnosi*, którzy są leniwi i nie wykonują swojej pracy to nie *Ainu*, a *wenpe* (złe osoby).

W języku *Ainu* na Hokaido *czeń*- *Irancarapte* znaczy: *pozwól mi delikatnie dotknąć twojego serca*.

Ajnowie żyją w spokoju i harmonii. Nie przywłaszczają sobie ziemi, jest ona dla wszystkich. Prowadzą symbiotyczne życie w zgodzie z naturą, *shiroro* w języku *Ajnów*, i to jej cyklom podporządkowują swoje życie, nie odwrotnie. Biorą tylko to co niezbędne do przetrwania- jagody, orzechy, grzyby, trawy, łososie, niedźwiedzie, jelenie, lisy. Nie przywłaszczają sobie niczego w nadmiarze. Potrafią poczuć niezwykłą więź z *shiroro*, czyli naturą i doceniają wszystko co w niej istnieje. Ich śpiewy odzwierciedlają jej głosy.

Częścią asymilacji *Ajnów* było silne rekomendowanie porzucenia łowiectwa i rybołówstwa na rzecz rolnictwa. W 1870 zostało zakazane łowienie łososi. Mięso łososia było podstawowym pożywieniem *Ajnów*, szczególnie zimą. Łosoś był związany także z duchowością *Ajnu*. Dekadę później wielu z nich cierpiało z powodu głodu.

Ajnowie to lud, którego przodkowie uważani są za pradawnych mieszkańców Japonii. Kultura Ajnów jest jedną z najstarszych trwających tradycji kulturowych na świecie. Obejmuje co najmniej dziesięć tysięcy lat.

Przodkowie dzisiejszych Ainu żyli w *Ainu Mosir* (ojczyzna Ainu). *Ainu Mosir* oznacza również *ten świat* w opozycji do *Pokuna Mosir*- *świata umarłych* oraz *Kamuy Mosir*- *kraju bogów*.

Do XX wieku ich terytorium obejmowało tereny od północnych części Honsiu po Ezo (dziś Hokkaido) i Wyspy Kurylskie, jak również Sachalin na morzu Ochockim. Wiele nazw miejsc na Hokkaido i na Wyspach Kurylskich swoje nazwy wzięło z języka Ainu.

Ajnowie wierzą, że świat umieszczony jest na grzbiecie wielkiej ryby pływającej w wodach wszechświata. Gdy ryba mocniej machnie ogonem powstają trzęsienia ziemi.

Obecnie Ajnowie zamieszkują głównie północ archipelagu japońskiego, wyspę Hokkaido.

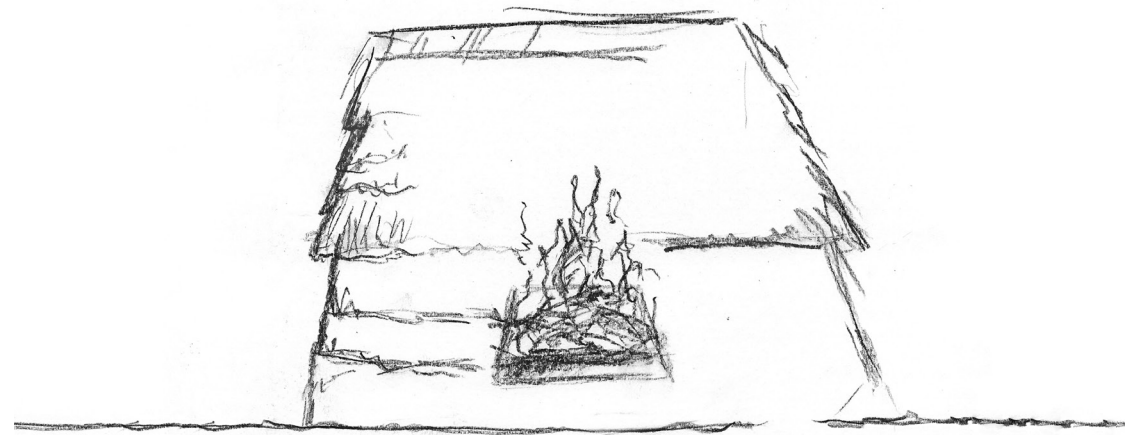
Jedna z legend mówi że kiedy bóg Ajnów stworzył ziemię i ją uporządkował, posadził na niej wiele drzew i ziół. Po czym przystąpił do tworzenia człowieka. Z drewna uczynił jego kręgosłóp i strukturę, a powstałe przestrzenie wypełnił ziemią. W związku z tym dzieje się tak, że kiedy człowiek staje się już bardzo stary, jego plecy zginają się jak wiekowe drzewo.

Podstawą duchowej kultury tego ludu były animistyczne wyobrażenia na temat otaczającego ich świata. Zdaniem Ajnów wszędzie przebywały bóstwa, które mogły mieć na człowieka pozytywny albo negatywny wpływ. Do najważniejszych należą *Kamuy Fuchi*, bogini paleniska, *Kim-un Kamuy*, bóg niedźwiedzi i gór oraz *Repun Kamuy*, bóg morza, rybołówstwa i zwierząt morskich. Utrzymywano z nimi kontakt, przestrzegając licznych rytuałów oraz składając ofiary. Najbardziej pożądaną ofiarą, zdaniem Ajnów, był święty napój sake oraz szczególnego rodzaju drewniane kije ze strużynami — *inaw*.

Wśród licznych obrzędów pierwszorzędą wagę nadawano *rytuałowi odprawy ducha niedźwiedzia w zaświaty*, ku najwyższym bóstwom. Ceremonie Ainu odsyłania niedźwiedzi nazywają się *Iyomante*. Rytuał ten przyjął formę święta niedźwiedzia, podczas którego na oczach tłumnie zgromadzonych mieszkańców uśmiercano niedźwiedzia hodowanego wcześniej w warunkach domowych. Ajnowie wierzyli, że bóstwo to ma postać człowieka, a na Ziemię przychodzi pod postacią niedźwiedzia, aby przynieść Ajnom dary w postaci mięsa i skóry.

Pomoc w kontakcie z innymi bóstwami często okazywała bogini ogniska domowego, dlatego też cieszyła się szczególnym szacunkiem. *Fuchi* strzegła rodzin i udzielała duchowego wsparcia w czasach kłopotów i chorób lub w czasach narodzin i śmierci.

Pod tym względem centralne palenisko było żywym mikrokosmosem mitologicznego wszechświata Ainu, ponieważ jako przestrzeń rytualna zapewniało środki, dzięki którym można było aktywnie interweniować we wszechświecie. Dlatego palenisko nigdy nie mogło być do końca zgaszone. Znajdowało się w samym centrum domu.

Bogini Fuchi była również symbolizowana przez sadzę wykorzystywaną w praktyce tatuowania. *Żony bóstw były wytatuowane w podobny sposób jak kobiety Ainu, tak że złe demony, myliły kobiety z bóstwami i dlatego trzymały się z daleka.*

Tatuaże były dla kobiet dumą i wyrażały ich etniczną tożsamość. Tatuaż był również ważnym symbolem bóstwa.

Szczególnie znany jest tatuaż, który dorosła kobieta nosi na ustach. Uważa się, że jest to obiekt podobny do brody, ale istnieje też teoria, że imituje usta świętego węża.

Ajnowie osiągnęli pełnoletność w wieku 15 lat; u dziewcząt celebrowano ten moment, ozdabiając ich ciała tatuażami. Mogły wtedy wyjść za mąż. Tatuaże były wykonywane stopniowo: najpierw robiono nakłucia albo nacięcia, a następnie wcierano w nie farbę sadzę. W różnych regionach Ajnowie ozdabiali inne części ciała, wszędzie powszechny był jednak tatuaż ust.

Rząd japoński zakazał tatuowania, przez co kobiety Ainu przez długi czas nie mogły wychodzić za mąż. Ostatnia w pełni wytatuowana kobieta Ainu zmarła w 1998 r.

Badaniem społeczności Ainu na Sachalinie zajmował się Bronisław Piłsudski. Kultura Ainu, odeszłaby w zapomnienie, gdyby nie pasja i poświęcenie syberyjskiego zesłańca, uczonego i polskiego patrioty.

Przebywając od 1887 na zesłaniu „wśród kosmatych ludzi” — jak pisał o Ajnach inny wybitny polski badacz i przyjaciel Piłsudskiego, Wacław Sieroszewski — pragnął poznać ich życie we wszystkich jego aspektach oraz kraj, który zamieszkiwali od wieków. Dlatego interesowały go zarówno badania lingwistyczne, folklorystyczne, antropologia fizyczna i medyczna, badania nad szamanizmem, jak i meteorologia, gospodarka oraz statystyka. Przebywając wśród Ajnów, Bronisław Piłsudski nie dostrzegał w nich jedynie obiektu badań. Jako zesłaniec z Polski — wymazanej z mapy świata — odczuwał wspólnotę losu z *tubylcami Sachalinu, którzy jako jedyni kochali ten kraj, miejsce ich bytowania od czasów niepamiętnych, znienawidzone teraz i zbrukane przez tych, którzy uczynili zeń karną kolonię.*

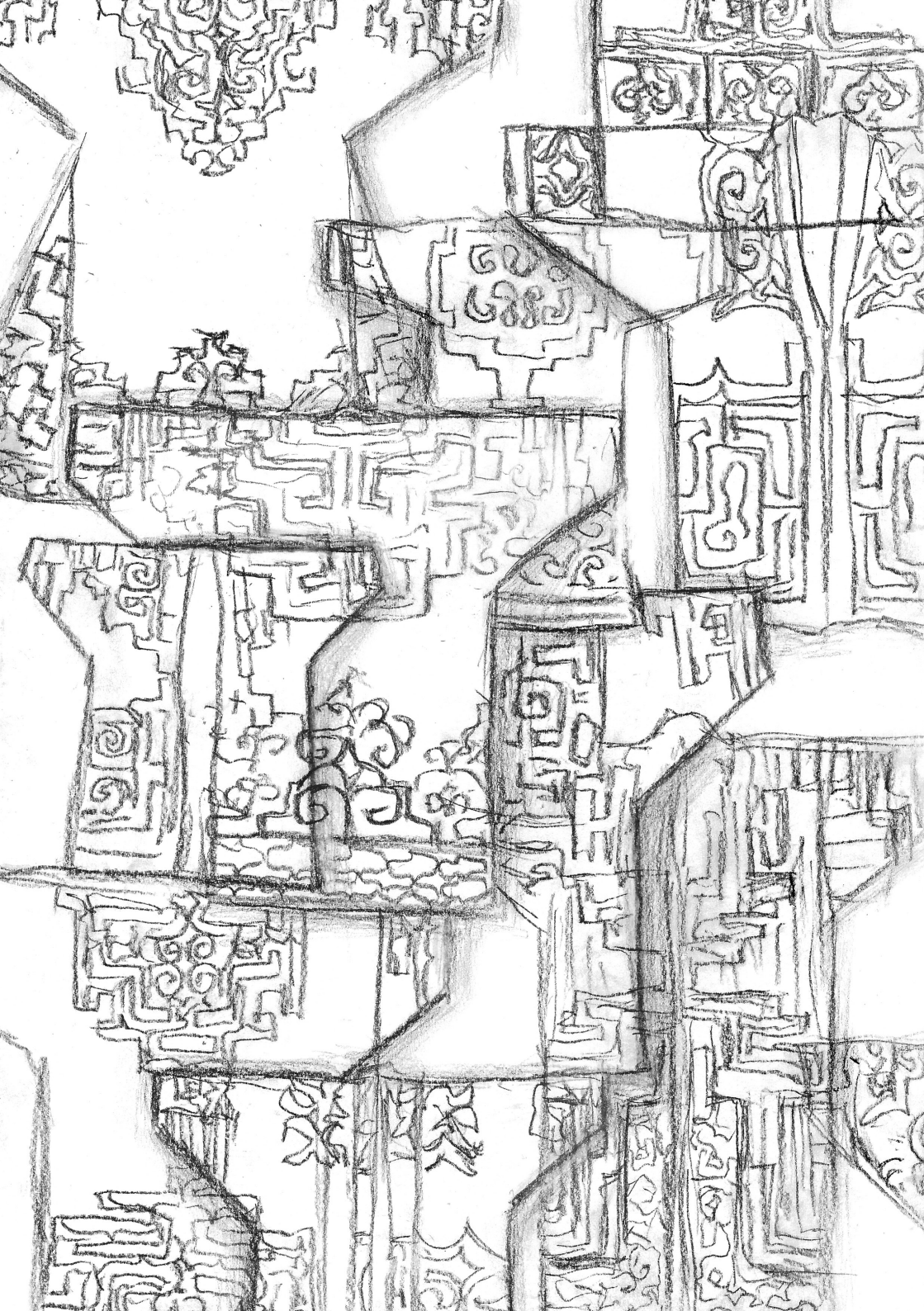
Nawet wówczas, gdy sam był pozbawiony wolności, starał się nieść im pomoc i udzielać wsparcia, lecząc czy organizując szkoły.

Bronisław Piłsudski ożenił się z Ajnką Czuchsammą. Z tego związku urodziło się dwoje dzieci — syn Sukezo (1903) i córka Kiyo (1905), której Bronisław Piłsudski nigdy nie widział. Ich potomkowie po dzień dzień żyją w Japonii.

Mimo wielu badań nad kulturą Ajnów wielu Japonczyków nadal nie wie kim są Ajnosi, nie uczą o nich w szkołach.

Od XIII wieku do dziś Ainu cierpieli z powodu dyskryminacji gospodarczej i społecznej w całej Japonii. Rząd japoński w dużej mierze uważał ich za ludzi brudnych, zacofanych i prymitywnych. Większość Ainu została zmuszona do bycia drobnymi robotnikami. Rząd japoński w XIX i XX wieku odmówił prawa Ainu do ich tradycyjnych praktyk kulturowych, w szczególności prawa do mówienia w ich języku, a także prawa do polowania i gromadzenia się. Zakazy te zostały zaprojektowane w celu pełnej integracji Ainu ze społeczeństwem japońskim, co wiązało się z kosztem usunięcia kultury i tożsamości Ainu. Od 1871 roku Ainu byli zmuszeni przybrać stworzone przez Rząd Japoński japońskie nazwiska takie jak Hirame, Hiranuma, Kaizawa, Kawanano, Kurokawa, Nabesawa. Świadczyły one do ich przynależności do Ainu.

Dopiero 6 czerwca 2008 r. Rząd Japonii podjął dwustronną, niewiążącą rezolucję wzywającą rząd do uznania ludności Ainu za rdzenną w Japonii i wzywającą do położenia kresu dyskryminacji grupy. W rezolucji uznano lud Ainu za „rdzenną ludność o odrębnym języku, religii i kulturze”. Rząd natychmiast wydał oświadczenie potwierdzające jego uznanie, stwierdzając, że: „Chciałby uroczyście zaakceptować historyczny fakt, że wielu Ainów było dyskryminowanych i zmuszanych do ubóstwa wraz z postępem modernizacji, mimo że jest prawnie równy (Japończykom). Ustawa przyjęta w kwietniu 2019 r. oficjalnie uznała Ainu Hokkaidō za rdzenną ludność Japonii.

Źródła:

Bronisław Piłsudski, *Materials for the study of the Ainu language and folklore*

Wacław Sieroszewski, *Wśród kosmatych ludzi*

Muzeum Antropologii i Etnografii im. Piotra Wielkiego (Kunstkamera) Rosyjskiej Akademii Nauk, *Świat Ajnów oczami Bronisława Piłsudskiego*

Wilfried van Damme, *Siberian Ornaments, German Scholars, and a Transitional Moment in the Anthropology of Art, c. 1900*

Bronisław Piłsudski, *Ainu Folklore*

John Batchelor, *The Ainu and their Folk-Lore*

Dr. Kinko Ito, *Today's Ainu: Tales from Hokkaido*